

Fábry Béla: Gáspár 80 Egy iskolaalapító emlékezete¹

2017-ben ünnepeltük *Gáspár László* születésének 80. évfordulóját. Az évet a tanítványok és kollégák kezdeményezésére a Magyar Pedagógiai Társaság *Gáspár emlékévként* nyilvánította,² melynek keretében számos megemlékezésen elevenítettek fel a jeles pedagógus munkásságát: tavasszal az ELTE PPK-n konferenciát, Sarkadon személyes hangulatú szakmai találkozót szerveztek, Békéscsabán pedig emléknapot tartottak, melynek lezárásaképp Gáspár László békési sírjánál tisztelegtek a résztvevők. Szeptemberben Szentlőrincen rendeztek emlékező konferenciát; itt mutatták be a pécsi egyetemen készült emlékkötetet,³ mely méltatásokat, eredeti Gáspár-szövegeket és egy csaknem teljes Gáspár-bibliográfiát tartalmaz.⁴

Az igen szép számú hallgatóság részvételével zajló szentlőrinci összefüggésben az

elégikus visszaemlékezés adta a találkozó jellemző hangulatát. A polgármesteri köszöntő a Gáspár László nevével fémjelzett szentlőrinci kísérlet sikereit méltatta, majd ezt követően az egykori tanítvány, ma fővárosi orvosprofesszor, *Gál János*, az önállóságra, az életen át tartó tanulásra készítő iskolaethoszt idézte meg. Az egykori

egyetemi, megyei kollégák közül *Bernáth József*⁵ a kísérlet kezdeteinek oktatáspolitikai összefüggéseit elemezte, míg *Kovács Sándor*⁶ és *Hegedűs Gábor*⁷ Gáspár újralfedezésére,

újrértékelésére tettek javaslatot előadásukban.

Trencsényi László a Magyar Pedagógiai Társaság nevében mondott zárszót, mely egyúttal az emlékvé záró aktuusa is volt. Ébresztés vagy végső búcsúzás? – tette fel a drámai kérdést. Emlékeztetve a Gáspárral és más kortársakkal közös egykori Megújuló Iskola Mozgalom⁸ táboraiban alkalmazott megannyi metaforára, ezúttal is képek felidézésével igyekezett megteremteni a gondolatok szövetét. Van egy

az önállóságra, az életen át tartó tanulásra készítő iskolaethoszt idézte meg

¹ A szöveghez a Gáspár-életmű kontextusát bemutató lábjegyzeteket a szerkesztőség készítette.

² Az emlékvé eseményei itt megtekinthetők: <http://www.gasparpedagogia.hu/aktualis.html>

³ Bárdossy Ildikó és Molnár-Kovács Zsófia (szerk.): *Gáspár László Emlékkötet. Szakmai életút-lapozgató VII. Virágmandula Kereskedelmi, Szolgáltató és Oktatási Kft., Pécs, 2017.*

⁴ A kötetben egybeszerkesztették Gáspár László műveinek jegyzékét, műveiből származó szemelvényeket, valamint a róla, munkásságáról szóló írásokat.

⁵ Kandidátus, a PTE nyugalmazott egyetemi docense. *A szentlőrinci iskolakísérlet a sajtó tükrében* című munkája az *Embernevelés* című folyóirat 1997/3. számában jelent meg.

⁶ A PTE BTK nyugalmazott egyetemi docense, a szentlőrinci iskolakísérletet vizsgáló etnografikus kutatás vezetője. Kovács Sándor: Pedagógiai kutatók, kutató pedagógusok Szentlőrincen. *Pedagógiai Szemle*, **32** (1982), 9. sz., 803–809.

⁷ Hegedűs nevéhez fűződik a *Szentlőrinc, a jövő iskolája* című monográfia (Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar, 2007).

⁸ Az 1985-ben létrejött Megújuló Iskola Mozgalom összefüggései kezdetben Fadd-Domboriban, majd több helyszínen zajlottak; a szentlőrinci iskolakísérlet az első tábor központi témája volt. A Megújuló Iskola Mozgalomról bővebben lásd Loránd Ferenc: Konfliktusaink változásai és változatlanosságai az elmúlt évtizedben. <http://regi.ofi.hu/tudastar/konfliktusaink>

Karinthy-aforizma: „A marxisták abban tévedtek, hogy azt hitték: hárommilliárd ember fájdalma nagyobb egyetlen emberénél”.⁹ Ez egyrészt egyértelmű utalás arra, hogy a marxizmus meglehetősen késve (tán túlságosan is későn) kezdett el személyiségelméletet fogalmazni. Gáspár megkísérelte ezt *A szubjektumok termelése* című munkájában. Másrészt személyesen is érvényes a fenti aforizma, amivel egyetlen ember – saját maga – fájdalomról szolt az előadó. „Osztozzon benne, akinek ez jól esik” – tette hozzá.

„Bizonyára mindenkinek van odahaza egy szekrény mélyén őrzött összekötött kendője vagy dobozkája, ahol a felmenői emlékeit őrzi, s időnként előveszi e kedves tárgyakat, simogatja, tisztogatja” – folytatta az előadó. „Aztán vagy visszacsomagolja – esetleg néhány könnycseppet ejt felette –, vagy kiemel belőle egy darabkát, egy gyűrűt, egy tollat, egy medált, s használatba veszi.” Úgy tűnik, mintha ez lenne a helyzet Gáspár László emlékezetével is. Mert a konferencián is fel-felbukkant a kérdés: „Vajon 2017 szeptemberében, a 80. születésnap alkalmából Gáspár László *ébredéséről* van-e szó, vagy éppenséggel *búcsúszavakról*. *Végző búcsúzás* egykorvolt ifjúságunktól, ifjúságunk eszményeitől? Nem tudok dönteni.” – mondta Trencsényi. Mint ahogy abban sem,

folytatta, hogy vajon Gáspárt *korán jött forradalmárnak* vagy „*utolsó mohikán*”-nak kell-e, lehet-e tekintenünk. „A mezítlásos fiú pokoljárása” – ahogy Bernáth József a Soós Imrere alkalmazott megnevezést vonatkoztatta Gáspárra – rettenetes feszültségek közt telt.

Hallottuk egykoron minősítését – idézte Trencsényi: *sarlatán* volt, a dogmatikusoknak mindenképp. Ez a minősítés a korabeli pesti egyetem tekintélyes professzorának szavajárásaként híresült el, amikor 1969-ben megtiltotta a pedagógia szakos egyetemistáknak – Gáspáréknak egy, a szentlőrinci exodust közvetlenül megelőző, izgagtott légkörű bölcsészkarri fellépése után – a szentlőrinci tanulmányi kirándulást. Kuruzslás-e a pedagógia? – tették fel a hallgatók a kérdést akkor – ezt vette magára a derék professor.

A hatalomnak *renitens* volt. Még akkor is annak tartották, ha voltak támogatói, sőt egészen magas helyről, a Baranya megyében jól ismert, befolyásos *Aczél György*től is kapott biztatást. A hatalomváltásra készülők demokratikus ellenzéknek *kincstári*, a hatalom védenca volt. Az utolsó, Iskolakultúra-beli vitában¹⁰ is így fogalmaztak többen. Még súlyosabb: a helyi középosztálynak – erről a Balázs Béla Stúdió híres-hírhedt filmje¹¹ tanúskodik – az *állami beavatkozás*

⁹ A Föld népessége ekkor hárommilliárd volt.

¹⁰ Trencsényi László: Vágyakozás kritikai szocializmuskritikára. *Iskolakultúra*, 12 (2002), 11. sz.; Andor Mihály: Adalék a kritikai szocializmuskritikához. *Iskolakultúra*, 12 (2002), 12. sz.; Csalog Judit: Szentlőrinc, a modell. *Iskolakultúra*, 13 (2003) 1. sz.; Kocsis József: Elégtelen röpdolgozat Gáspár László iskolájáról. *Iskolakultúra*, 13 (2003) 2. sz.; Csalog Judit: Ez történt Szentlőrincen. *Iskolakultúra*, 13 (2003), 3. sz.; Loránd Ferenc: Így is lehet! *Iskolakultúra*, 13 (2003), 3. sz.; Bakonyi Pál: Hozzászólás a kritikai szocializmuskritika-vitához. *Iskolakultúra*, 13 (2003), 3. sz.; Zsolnai József: Kényszerű hozzászólás a pedagógia újabb identitászaravához. *Iskolakultúra*, 13 (2003), 3. sz.; Andor Mihály: Albérleti vitazáró. *Iskolakultúra*, 13 (2003), 4. sz.; Trencsényi László: „Békévé oldja az emlékezést...”? *Iskolakultúra*, 13 (2003), 4. sz.

¹¹ Gulyás János és Gulyás Gyula 1976-77-ben készült, *Kísérleti iskola* című, ötrészes filmszociográfiája. A film koncepciója az volt, hogy az iskola legelső, akkor hatodikos tanulóit kísérfel a nyolcadik osztály végéig, és a minden napokon keresztül mutassa be a kísérleti iskola koncepcióját. Végül a forgatócsoport mindössze egy évet töltött az iskolában, és az elkészült film sokkal inkább tükrözte a tantestületen belüli küzdelmeket, mint a kísérlet tartalmi folyamatait. Gáspár László levélben fejezte ki az ezzel kapcsolatos csalódottságát, és tiltakozott a film vetítése ellen, amit azonban szakmai körökben így is bemutattak. Lásd Kocsis József: *A szentlőrinci iskolakísérlet II*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1984, 147–149. o.

szimbóluma, felelőtlen építkező volt. Aztán meg kissé *prolis*, ezért is támadták igen hamar.

S jött a rendszerváltás. Az új hatalomnak – a sarkadi kálvária¹² szól erről – nem kellett: nekik *bolsi* volt. De nem kellett a hatalomba visszakerülni, új helyét kereső MSZP-nek sem, hiába volt Gáspár a szocialista párt egykori alapító választmányi tagja. Félték a „múlt rendszerhez kötődő” személytől. Példa erre, hogy az *Iskolakérdés* című kötet kiadásához krimibe illő módon tudott a kiadó az akkori MSZP-SZDSZ kormány államtitkárától alamizsnát kapni, támogatás gyanánt. A szakmának – neveléstudománynak, pedagógiának – pedig egyszerre csak *doktriner, gyakorlatidegen* lett. Azóta a viték is elhaltak. „Szentlőrinc nem pluralizáló tényező”

– mondta róla az egykori felülvizsgáló.¹³

1982-ben egy személyes levélben Gáspár lelkesen írt arról, hogy a Magyar Pedagógiai Társaságban a Neveléstudományi Szakosztály vezetésével bízták meg. Ez az örökség kötelezi a Magyar Pedagógiai Társaságot, hogy a gáspári hagyatékat mégse adja át naftalinnal megszórva a tiszteletré méltó Neveléstörténeti Szakosztálynak. Az MPT Makarenko Munkabizottsága a 2018. évi küldöttgyűlésre készülve tartalmi-szervezeti változásról döntött. A továbbiakban Közössépedagógia Szak-

osztályként kívánnak dolgozni, és a makarenkói örökség mellett Gáspár László és a közösségi nevelés más, kiemelkedő hazai és nemzetközi személyiségeinek szakmai hagyatékát is gondozni kívánják.

Gáspár követőjeként magam sem hagyhatom szó nélkül az emlékevet, a gáspári életmű tanulságait. Meggyőződésem szerint Gáspár László a 20. századi magyar nevelésügy kiemelkedő alakja volt. Munkásságával úgy vagyunk mi, kortársai, ahogy a történelemben a kortársak oly-

sok jelentős teljesítményt felmutató tudóssal: a mindennapok zaklatottsága miatt nem vesszük észre a köztünk élő, közülünk kiemelkedő embert. Gáspár László marxista pedagógus volt.¹⁴ De nem a jelző tette a század egyik leg-

jelentősebb pedagógusává. Gáspár László tiszta ember volt, bárhogy is értelmezzük a „tiszta ember” fogalmát. Marxistának is tiszta ember volt. Egy ideológiailag determinált világban ő nem kurzusmarxista volt, hanem – a marxi eszmerendszerrel belső indítatásból, léte és tudata alapján azonosuló – olyan szakember, aki az eredeti marxi szövegek kritikai elemzése és alkotó továbbgondolása alapján kísérte meg a marxi életművet és eszmerendszert egy speciális szakmai területre, illetve emberi tevékenységre, a nevelésre vonatkoztatni.

a szakmának –
neveléstudománynak,
pedagógiának –pedig
egyszerre csak doktriner,
gyakorlatidegen lett

¹² Az 1987–96 között tartó programban az 1988/89-es tanévben, Gáspár László irányítása mellett kezdődött a tanítás a sarkadi Ady Endre Kísérleti Középfiskolában. A rendszerváltást követő hatalmi átrendeződés nyomán az intézmény nem jutott hozzá a kísérlet folytatásához szükséges, korábban legalább 1996-ig ígért forráshoz, így a finanszírozás ellehetlenülése miatt Gáspár 1993-ban lemondott az intézmény vezetéséről, s néhány év alatt maga a program is megszűnt.

¹³ A szónok itt Báthory Zoltánra utal. Az inkriminált megfogalmazás itt jelent meg: Báthory Zoltán és Junghaus Ibolya: *A szentlőrinci iskolakísérlet*. Művelődési Minisztérium. Országos Középtávú Kutatási-fejlesztési terv Ts-4/1. Közoktatási Kutatások Titkársága, Budapest, 1997.

¹⁴ Félve írtam le a fenti kijelentő mondatot. Ma Magyarországon a 'marxista' kifejezés sokszor szitokszóként hangzik el. Azt tapasztalhatjuk, hogy ha valakit erkölcsi értelemben akarnak stigmatizálni, akkor azt mondják rá, hogy marxista.

Gáspárt a személyiségformálás, a nevelő tevékenység objektív és szubjektív tényezői és ezek viszonya, a nevelés évezredes alapkérdései foglalkoztatták. E kérdésekre elméleti munkáiban nevelésfilozófiai, iskolakísérletével pedig gyakorlati választ fogalmazott meg. „A legfőbb következtetés, amelyre a téma tanulmányozása közben jutottam: a pedagógia fő problémáit – ’mi-re neveljünk?’, ’mivel neveljünk?’, ’hogyan neveljünk?’ – elsősorban az osztársadalmi gyakorlat tartalmának és strukturájának elemzése alapján közelíthetjük meg.”¹⁵ Ezt a gondolatot fejtette ki kandidátusi értekezésében,¹⁶ és ezen az elméleti alapon szervezte, irányította iskola-kísérletét Szentlőrincen.¹⁷

Nevelésfilozófiai munkásságának összegzése szerint a nevelés célja az egyén mindenoldalú fejlesztése, hogy képes legyen önmaga és a társadalom érdekében – az osztársadalmi gyakorlat keretében – képességeit kibontakoztatni.¹⁸ Az iskola feladata az osztársadalmi gyakorlatra való egyetemes felkészítés,¹⁹ a nevelésnek az alapvető társadalmi tevékenységi módokat kell közvetítenie,²⁰ a nevelés gyakorlata pedig nem más, mint a pedagógiailag reprodukált társadalmi gyakorlat.²¹ A társadalmi gyakorlat és a

nevelés viszonyának történetét elemezve jut az alábbi következtetésre:

„Mindezek után visszatérhetünk a társadalmi gyakorlat és a nevelés összefüggéséhez. A kettő között organikus kapcsolatról akkor beszélhetünk, ha azok a *tevékenységek*, amelyeket a ’neveltek’ végeznek, társadalmi szempontból jelentősek, és a társadalmi gyakorlatra való előkészítést szolgálják. Éppen ezért az általános nevelés lényegi meghatározottsága, hogy *pedagógiailag reprodukált társadalmi gyakorlat, alapfunkciója pedig: az osztársadalmi gyakorlatra való egyetemes felkészítés.*”²²

a nevelés évezredes alapkérdései foglalkoztatták

Fontos kiemelni azt is, hogy – Marx Feuerbach-tézisei alapján, miszerint „a körülményeket az emberek változtatják meg” – Gáspár a nevelést tevékenységek rendszerének tételezi, olyan gyakorlatnak, melyben az alapvető társadalmi tevékenységi módoknak kell megjelenni.²³ Felfogása – Marx és Engels vonatkozó műveinek elemzése – szerint e gyakorlat a közvetlen élet termelése („a történelemben *végző fokon* a való élet termelése és újratermelése a meghatározó mozzanat”):²⁴ a tár-

¹⁵ Gáspár László: *A társadalmi gyakorlat szükségletei és az általános nevelés tartalma*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977, 7. o.

¹⁶ *Az osztársadalmi gyakorlat és az általános (mindenki számára szükséges) nevelés tartalmi és szerkezeti összefüggésének problémái* című kandidátusi értekezését 1969-ben készítette el és 1972-ben védte meg.

¹⁷ A gáspári iskola Szentlőrincen 1969-ben kezdte meg működését és 1989-ig működött. Az iskolakísérletre vonatkozó autentikus szöveget lásd: Gáspár László: *A szentlőrinci iskolakísérlet, I. A kísérlet megalapozó elméleti kutatások*, Kocsis József: *A szentlőrinci iskolakísérlet, II. A kísérlet első tíz éve*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1984.

¹⁸ „A nevelés belső strukturájában olyan feltételeket kell kialakítani, amelyek az embert szabad, önálló individuummá teszik. Nem bizonyos tulajdonságokkal rendelkező embert kell nevelni, hanem a *személyiséget, aki felelősséggel tud dönteni.*” (GL kiemelése) Lásd: Gáspár: i.m., 59. o. Lásd még: *I.m.*, 27. o. és 51-52. o.

¹⁹ Lásd: *I.m.*, 19. o.

²⁰ Lásd: *I.m.*, 21. o.

²¹ Lásd: *I.m.*, 41. o.

²² Lásd: *I.m.*, 11. o. Gáspár László kiemelése.

²³ „A társadalmi tartalmak (értékek) közvetítésének közege tehát a közösségi tevékenységeknek (nevelő-fejlesztő tevékenységeknek) az a rendszere, amely szüli, kifejleszti, kiszélesíti a nevelési (közösségi) viszonyok egész rendszerét.” Lásd: Gáspár i.m. 24. o. és 53. o.

sadalmi állapot – az érintkezési viszonyok – termelése, és a tudat – az emberi tudat által létrehozott objektivációk – termelése.²⁵ A társadalmi gyakorlat e mozzanatai mellé sorolja Marx után Gáspár a szabadidőben végzett tevékenységeket is, azokat, melyeket nem a „természeti szükségesség vagy a társadalmi kötelesség diktálja, hanem a teleologikus tevékenység szükséglete”.²⁶ A szabadidő „az emberi szervezet, a személyiség megújításának, a képességek kifejlesztésének tere”, amely birtokosát más szubjektummá változtatja, és az azután más szubjektumként lép be a társadalmi tevékenységek rendszerébe, a közvetlen termelés folyamatába is.²⁷ Azt is fontos ehhez hozzá-

tenni, hogy „a társadalmi gyakorlat valamennyi eleme egyaránt fontos és nélkülözhetetlen, a társadalmi ember – az ’ember társadalmi természeté’-nek kifejlesztése – szempontjából”,²⁸ miként az a követelmény is fontos, hogy „a társadalmi tevékenység különböző fajtáival a gyerekek először és elsősorban *pedagógiailag szervezett formájukban* ismerkedjenek meg.”²⁹

A nevelés formuláját Gáspár az alábbiak szerint foglalja össze:

---

a társadalmi tevékenység különböző fajtáival a gyerekek először és elsősorban pedagógiailag szervezett formájukban ismerkedjenek meg

---

nevelés = oktatás + termelőmunka + társadalmi munka + szabadidő-tevékenység.³⁰

Gáspár László a nevelésről rendszerben gondolkodott, az iskolát mint a nevelés helyi rendszerét tételtezte, a nevelés folyamata, gyakorlata számára tevékenységek rendszerre, az ösztársadalmi gyakorlat pedagógiai reprodukciója volt. Elméleti munkássága és rendszerszemlélete alapján jutott el az is-

kolakísérlet gondolatáig, a teória praxissá alakításáig, Szentlőrincig. Ez ma már neveléstörténet.³¹

A UNESCO Közgyűlése 1991 novemberében felkérte a főigazgatót, hogy hozzon létre nemzetközi bizottságot, amely a 21. század oktatási ké-

déseiről gondolkodik. A testület elnökéül az Európai Bizottság 1985–95 közötti elnökét, *Jacques Delors*-t választották, a bizottságba a világ különböző régióinak, kultúráinak, foglalkozási ágainak 14 képviselőjét hívták meg. A nemzetközi bizottság 1993-ban kezdte meg munkáját, 128 szakember és intézmény véleményét kérte ki. A jelentés végső formáját 1996 elején fogadták el.³²

A jelentés 2. fejezete³³ foglalkozik a 21. századi nevelés-oktatás négy alappillérel.

²⁴ Engels levele Joseph Blochhoz, 1890. szeptember 21-én. – Marx és Engels *Válogatott Művei* (3. kötet), Kossuth Kiadó, Budapest, 1977, 825. o. Gáspár az ösztársadalmi gyakorlat értelmezése alkalmával idézi, lásd i.m., 29. o. A kiemelés Engelstől származik.

²⁵ Lásd: Gáspár: *i.m.*, 28. o.

²⁶ Lásd: Gáspár: *i.m.*, 31. o.

²⁷ Lásd: Gáspár: *i.m.*, 31. o.

²⁸ Lásd: Gáspár: *i.m.*, 32. o.

²⁹ Lásd: Gáspár: *i.m.*, 39. o. GL kiemelése

³⁰ Lásd: Gáspár: *i.m.*, 38. o.

³¹ Gáspár László műveinek bibliográfiáját, valamint a róla, munkásságáról szóló bibliográfiát lásd az 3. sz. lábjegyzetben.

³² Az UNESCO Jacques Delors vezette Nemzetközi Bizottságának jelentését lásd: *Oktatás – rejtett kincs*. Osiris Kiadó – Magyar UNESCO Bizottság, Budapest, 1997.

³³ U.o., 71–92. o.

Arra a kérdésre igyekeznek válaszolni, hogy hogyan tudná az oktatás egyszerre biztosítani a komplex és állandóan változó világ térképét és az iránytűt is a navigáláshoz.

„Ahhoz, hogy megfelelhessen e kihívásnak, az oktatásnak négy alappeladatot kell teljesítenie. Ezek lesznek minden ember számára a tudás alappillérei élete során: *meg kell tanulnia megismerni*, azaz megszerezni a dolgok megértéséhez szükséges eszközöket, *meg kell tanulni dolgozni*, hogy hatni tudjon környezetére, *meg kell tanulnia együtt élni*, hogy együttműködhessen a többi emberrel minden emberi tevékenységben, s végül *meg kell tanulnia élni*, s ez az előző három eredménye lehet.”³⁴

Gáspár Lászlót a Delors-bizottság annak idején nem kérte fel szakértőnek (bár a nemzetközi enciklopédiákban, elsősorban Kovács professzor gondosságának köszönhetően, a neve szerepelt).³⁵ Ennek ellenére a bizottság által megfogalmazott alappillérek és Gáspár neveléseméleti alapvetése, a nevelésről vallott felfogása és szentlőrinci gyakorlata közötti tartalmi azonosság több mint feltűnő, az tárgyyszerűen kimutatható.

Gáspár László munkássága a magyar és az egyetemes neveléstörténet olyan része, melyet sokféle úton lehet megközelíteni, de nem lehet meg nem történné tenni, sem megkerülni. Munkássága, annak teoretikus elemei és gyakorlata is ma, amikor a magyar nevelésügy terén és azon túl is turbulens változások időszakát éljük, különösen aktuális. De ha a mai magyar nevelésügyben döntő szóval rendelkező

szakemberek nem akarják a marxista pedagógus munkásságát elővenni, forgassák a Delors-bizottság jelentését. A bizottság húsz éve, az ezredfordulót követő időszak nevelésügyi perspektíváira vonatkozó ajánlásai ma is érvényes útmutatóul szolgálnak.

Dr. Herzog Csilla,
Lengyelne dr. Molnár Tünde
és dr. Racsko Réka:
Úton a tudástársadalom
iskolája felé

*Beszámoló a XII. Agria
Média Információtechnikai és
Oktatástechnológiai Konferenciáról*³⁶

Az Agria Média konferencia 1992-es alapítása óta követi az oktatástechnológia területén megjelenő trendeket, és kiemelt figyelmet fordít arra, hogy e terület Hype-görbéjét³⁷ leképezze mind a mottó,³⁸ mind a plenáris- és szekcióelőadások, mind pedig a kiállítók terén. A rendezvény hitvallása szerint: „Akkor tudjuk az információs társadalmat építeni, ha megszólítjuk az embe-
reket és elébe megyünk a trendeknek.”³⁹

A proaktív szemléletet azzal igazolhatjuk, hogy a '90-es években megszervezett szakmai tanácskozások az új taneszközök fejlesztése kapcsán a multimedialitás és a hálózatok elterjedése révén megjelenő új pedagógiai módszerekre fókuszáltak. Az ezredfordulót követő években a konferenciákon a digitális állampolgárrá válás

³⁴ U.o., 72. o.

³⁵ A konferencián is előadó Kovács Sándorról van szó.

³⁶ Eger, Eszterházy Károly Egyetem, 2017. október 11-13.

³⁷ Új technológiák terjedésének-elfogadásának jellemző ciklusait ábrázoló görbe.

³⁸ „A digitális átállás a tanulást élménnyé teszi”

³⁹ Az idézet dr. habil. Kis-Tóth Lajos nyugalmazott intézetigazgatótól, a konferencia „atyjától” származik.